

2002. május 6-án szakadó esőben végeztünk helyszíni szemlét, ahol megállapítottuk, hogy a Fekete-halom nevű kurgántól nem messze lévő lelőhely egy egykori vízfolyás K-i partján emelkedő dombon található. A dombot kb. egy 20×20 m-es területen bolygatták: földet termeltek ki kb. 2 m mélységig. Az illegális bányászás miatt kialakult gödör É-i falában egy bolygatott csontváz maradványai látszottak, és két-három másik – talán újabb sírokra utaló – beásás nyomát is megfigyeltük az É-i és a K-i falon.

Két sírt mentettünk meg, melyek – tájolásuk és leleteik alapján – egyértelműen honfoglalás korinak határozhatók meg. A dombon tehát – minden valószínűség szerint – egy eddig nem ismert honfoglalás kori temető található.

Július 22. és augusztus 20. között leletmentést végeztem a lelőhelyen a helyi önkormányzat, a szegedi tudományegyetem és a Magyar Nemzeti Múzeum anyagi hozzájárulásával.

A feltárás során újabb 18 sír került elő. Ebből feltételezhetően hetet tarthatunk honfoglalás korinak. Ezek mindössze 20–30 cm mélyen voltak, jelentős részben elszántották őket. Melléklet csupán a 3. és a 10. sírban volt, mindkettőben tegezmaradványok, az utóbbiban nyílcsúcs és állatfejes karperec, az előbbiben a vállon vasbalta. E sírok a domb legmagasabb részén voltak, s itt számos sír semmisülhetett meg. Az 1. és 2. sír közelében a homokbányában egy nyitott végű bronz karperecet leltünk, ami feltehetően egy elbányászott női sírra vall. A 9–13. sír É-D-i irányú sort alkot. Feltehető, hogy innen K-re már épebben megőrződött temetkezések vannak. A melléklet nélküli 12. sírt K-i tájolással, hasra fektetve, zsugorítva tették a sírgödörbe. Elvileg szkíta kori is lehet, csupán az említett sorba való illeszkedése miatt véljük 10. századnak.

A többi sír szkíta kori, részben zsugorított vázas, részben hamvasztásos. A szinte teljesen elszántott, É-i tájolású 5. sír kora egyértelműen nem állapítható meg, de irányítása, valószínű zsugorított volta és a temetőn belüli elhelyezkedése alapján minden bizonnyal szkíta korinak vélhető. A szkíta sírok rítusa és tájolása is különböző.

Munkatársak: dr. Anders Alexandra, Sebők Katalin (ELTE Régészettudományi Intézet), Bényei Zsolt (informatikus, Déry Múzeum), Szabó László (régész, Déry Múzeum).

DANI JÁNOS – FODOR ISTVÁN

120. Harta határa

(Bács-Kiskun megye) Ő, Sza

Az 51-es főút Solt–Harta–Dunapataj közötti nyomvonalának régészeti terepbejárásán az alábbi lelőhelyeket regisztráltuk.

1. *lelőhely*: A 89,500 és a 89,800 km-szelvényekben, a jelenlegi úttal párhuzamos egykori vízállás Ny-i és K-i partján. Hosszan elnyúló sávban szarmata és őskori edénytöredékeket, kőpengéket és kővésőt gyűjtöttünk.

A lelőhely D-i széle jól körülhatárolható, az É-i szélét a kukoricás miatt nem lehetett megállapítani.

2. *lelőhely*: Az Erdélyi-tanya romja után jól látható, szántott területen, a tanyaromtól mintegy 150 m-re találtuk a hosszan elnyúló lelőhelyet. Zömében őskori, szórványosan szarmata edénytöredékeket, és néhány őrlőkődarabot találtunk. A szántásban néhol hamus, égett foltokat lehetett látni állatcsontokkal, cseréptöredékekkel, paticsdarabokkal.

3. *lelőhely*: A Vejtei-csárdától ÉK-re egy DNy–ÉK irányban elnyúló földhátan, kb. 30×30 méteres területen őskori edénytöredékeket gyűjtöttünk.

4. *lelőhely*: A 96,600–700 km-nél egy mély fekvésű területből kiemelkedő dombon, kb. 50×30 méteres szakaszon szarmata edénytöredékeket gyűjtöttünk. A lelőhely valószínűleg a kerítéssel elzárt gyümölcsös irányában folytatódik.

5. *lelőhely*: A gátórház mögötti területen, a 95,800–96 km körül, egy hosszan elnyúló földhátan nagy területről kevés őskori leletanyagot gyűjtöttünk.

V. SZÉKELY GYÖRGY – SOMOGYVÁRI ÁGNES

121. Harta, 4. számú lelőhely

(Bács-Kiskun megye) Sza

Az 51-es út nyomvonal-módosítási munkáit megelőző régészeti feltárást végeztünk 2002. október 24. és november 23. között. Elvégeztük a 96–97 kilométerszelvényekben eső szarmata település feltárható részének (1700 m²) mentését. Ennek során 5 ház, 11 kemence, 144 gödör és 28 (nem a házakhoz tartozó) cölöplyuk vált ismertté. Az általában igen mély objektumokból rendkívül sok leletanyag került elő, köztük feltűnően nagy mennyiségben kerámiatöredék, fémolvaszték, kavics, kagyló, továbbá néhány bronzékszer és egy római pénz. A kerámiaanyag érdekessége, hogy a „klasszikus” szarmata edénytöredékek mellett szinte minden objektumban számos olyan perem- és oldaltöredék is volt, melynek anyaga, formája leginkább a késő Árpád-kori fazekastermékekhez hasonlít. Az egyik gödörben melléklet nélküli csontvázat találtunk.

Munkatárs: Sultis László restaurátor (Baja, TIM).

WICKER ERIKA

122. Hegyeshalom, Újtag

(Győr-Moson-Sopron megye) Á

2002. június 17. és július 1. között megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen, a II. Kavicsbánya ÉK-i bővítési területén.

A korábbi (március 6., 8.) terepbejárás adataink szerint a területen egy 12–13. századi, Árpád-kori falu feküdt, aminek nagy része évekkorábbi bányaművelés során megsemmisült. Most arra a kérdésre kerestük a választ, vajon meg tudjuk-e fogni a falu szélét, illetve van-e a faluszélnek valami karakterisztikus nyoma, ami határozottan lezárja a középkori települést.

A gépi humuszosítás, majd kézi nyésés után egy Ny-K irányú, U-metszetű, keskeny (33–46 cm szélességű) árkot sikerült dokumentálnunk, majd feltárnunk. Az árok első szakaszát 32,40 m-en keresztül, a második szakaszát pedig 1,90 m hosszúságban tudtuk követni az 1100 m² alapterületű felületünkön. A kis mennyiségű leletanyagot eredményező ásatás legfontosabb eredménye az a feltevés, hogy ez a vízvezető árok a falu belső területének É-i határa lehetett.

A leletek a mosonmagyaróvári Hansági Múzeumba kerültek.

ASZT ÁGNES

123. Hejőpapi, Darvas-föld

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B

A fenti terület helyszíni régészeti szemléit 2002. július 23. és 31. napján végeztük. Az itt tervezett bányaterület felszínét egy hajdani Hejő-medér K-i és Ny-i félre osztja. A K-i területen elsősorban kavics, míg a Ny-in homok található a felszínen. A kutatott terület részben tarló, részben tők- és dinnyeföld, valamint elhagyott bányagödör. A vizsgált területen végzett helyszíni szemlének során egy régészeti lelőhelyet határoztunk meg, amit korábbi terepbejárásai során már S. Koós Judit és dr. Hellebrandt Magdolna is megtaláltak. Jelen helyszíni szemléink során e lelőhely kiterjedését pontosítottuk. A régészeti lelőhely a tervezett bányatelek Ny-i oldalán található. A bányaterületet elvágó egykori Hejő-medertől Ny-ra kisebb, egy-két méterrel a környezete felé emelkedő domb található. Ezen a dombon mintegy 300×300 m-es területet magába foglaló, ovális kiterjedésű foltban, bronzkori kerámiatöredékek találhatók a felszínen. A helyszíni szemlélet nehezítette, hogy az érintett területet dinnye, illetve tarló fedte, de az itt talált közepes felszíni leletsűrűséget mutató régészeti lelőhely ennek ellenére is meghatározható volt, kiterjedése 7 ha.

PUSZTAI TAMÁS

124. Hencida, Erdő-alja

(Hajdú-Bihar megye) U

A debreceni Déri Múzeum 2002-ben megbízást kapott a MOL Rt-től a Mezőpeterd, Gyűjtőállomás – Kismarja, Nyugat 1. és Kismarja, Nyugat 2. gáztermelő kutak közötti gázvezeték nyomvonalának régészeti állapotfelmérésére. A 2002. március 23. és április 13. közötti terepbejárás során 19 lelőhelyet azonosítottunk a nyomvonalon, amely közül 6 lelőhely bizonyult igen intenzívnek. Ezeket a helyeket 2002. július 1. és augusztus 31. között megelőző ásatást folytattunk.

A terepbejáráskor 9. számot nyert lelőhely egy magasparton feküdt, amelyet természetes medrek és mélyedések vettek körül. A feltárás során egy középső neolitikus (esztári csoport) telep nyomait sikerült azonosítani a 600 m²-nyi területen. Az ásatás leletanyagban szegénynek bizonyult, azonban a telepi jelenségek

(három ház cölöplyukai és egy kút) összefüggéseinek tekintetében sok új információ került a birtokunkba.

M. NEPPER IBOLYA – SZILÁGYI KRISZTIÁN ANTAL

125. Hernádkak, Nagypart

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) V

A Gesztely és Hernádkak között vezető 37-es autótú D-i részéből a rézsűből lefaragtak útszélesítés miatt. Három objektumot tártunk fel, amelyeknek kitöltése barna, illetve hamus-paticsos; cserepeket, kagylótöredékeket, őrlőkődarabokat és állatcsontokat tartalmazott. Az objektumok szélessége 60 cm, mélysége 40, 59 cm és 70 cm volt a metszetszalban. A telep vaskori.

B. HELLEBRANDT MAGDOLNA

126. Homokmég, Székes

(Bács-Kiskun megye) Sza, Á

2002. november 7–10. között régészeti feltárást végeztünk a lelőhelyen, ahol 1996–2000 között 296 objektumot, egy késő bronzkori, szarmata és Árpád-kori településrészletet, valamint egy 10–11. századi köznépi temetőt kutattunk meg. E temető mintegy 210 sírja került napvilágra. A korábbi ásatások során teljesen feltártuk a temetőt, csupán a sírmező É-i szélén maradt egy feltáratlan kisebb terület. A 2002. évi feltárás célja a temető É-i szélének biztos lokalizálása volt, egyéb régészeti korú telepobjektumok dokumentálása mellett.

Az ez évi ásatáson egy 10–11. századi, melléklet nélküli sírt bontottunk ki, ami a temető korábbi sírjaitól kissé távolabb, 6–7 m-re É-ra terült el. Ezzel biztosan megtaláltuk a sírmező É-i szélét. A temető ezzel teljesen feltártnak mondható. Ezenkívül 14, nagyon kevés leletanyagot tartalmazó, nagyrészt valószínűleg szarmata kori telepobjektumot, gödröket, NyDNy–KÉK-i irányú árokszakaszokat tártunk fel. Az utóbbiak az 1996. évi feltárás É-i végében levő árokrészlet folytatásai.

Munkatársak: Molnár István régész, Barta Gábor, Dobosi Csaba technikusok.

GALLINA ZSOLT

127. Hosszúpályi, Homokbánya

(Hajdú-Bihar megye) B, Sza, LT, Á, Ú

A leletmentés közel 4000 m²-es területen 2002. március 11.–április 4. között zajlott. A lelőhely Hosszúpályi község Ny-i szélén található homokdomb, a Halom utca végén. A homokdomb a Nyírség D-i peremén található, gyakorlatilag az utolsó homokvonulat egyik tagja, ettől D-re már a vizenyős, mélyebben fekvő öntéstalajú Sárrét következik. A leletmentés során összesen 39 objektumot tártunk fel, melyekhez 82 stratigráfiai számot rendeltünk.

A homokdombot homokbányaként használták az elmúlt másfél évtized folyamán, aminek eredményeként